

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI	53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O'ZGARISHLAR.....	59
Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN'IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI	64
Namazov Gafur Shokulovich	
BALIQCILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O'RNI	69
Beglayev Uchqun Xurramovich	
KAMBAG'ALLIK FENOMENINING IJTIMOYIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI	75
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	81
Artikova R.A.	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO'LASH QOBILİYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG'INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	88
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN	93
Axliddin Aropitdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	99
Айматова Фарида Хуразовна	
KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	107
Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li	
DEHQON XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	113
Xakimov Zafar Ibragimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	118
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDIY MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	124
Muhammadiyeva Nodira	
SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDIY RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA).....	131
Santjar Abdumurodovich Sattorov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI	139
Allamuratova Perida Maxsetbaevna	

XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI	144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna	
MAHALLIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOIYILLARI VA MEKANIZMLARI	152
Alikulov Samar Abdurashidovich	
TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI	159
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI	165
Ruziyeva Barno Yadgarovna	
ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ	172
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
MAJBURIY IJRO HARAKATLARINI RAQAMLASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	177
Matmuratova Nasiba Azatovna	
OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLAR TAHLILI	181
Pulatov Abdulla	
INVESTITSION LOYIHALARNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA ULARNI MOLIYALASHTIRISH ISTIQBOLLARI	185
Nazarov Aziz Avazovich	
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	190
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING MAQSADLI PROGNOZ PARAMETRLARI	197
Omonova Nafisa Qahramon qizi	
MANAGEMENT STRATEGIES IN WOMEN'S BUSINESS: GENDER-SPECIFIC APPROACHES, INNOVATIVE MODELS, AND DIGITAL TRANSFORMATION	200
Ahrorova Asila	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	207
Hakimova Oydina Abdulhamidovna, Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
INSON TARAQQIYOTI INDEKSI VA UNI ANIQLAB BERUVCHI KO'RSATKICHLARNING KORRELYATSION-REGRESSION TAHLILI	212
Tursunov Rasul Tairovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ	218
Эргашева Феруза Насруллаевна	
ENHANCING THE METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM VILLAGES IN UZBEKISTAN	226
Khudaynazarova Dilorom Khayrullaevna	
THE ROLE OF INNOVATION IN ENSURING COMPETITIVENESS IN THE GREEN ECONOMY	231
Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINING O'RNI VA SAMARADORLIGI	238
Saodat Sadriddinova	
OLIY TA'LIMDA CHET TILLARNI O'QITISH UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	243
Saida Xabibullayeva	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	247
Исматиллаева Роза Тухтамуратовна, Тураева Сурия Тельмановна	

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERINING QIYMAT YARATISH UZLUKSIZ ZANJIRIDA AGROSERVIS XIZMATLARI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	252
Kudratova Iroda Turdibayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI	257
Nurullayeva Raushan Koptleuovna, Nurimbetov Timur Uzaqbergenovich	
FIZIKA UMUMIY KURSIGA NANOTEXNOLOGIYA TUSHUNCHALARINI KIRITISHNING METODIK ASPEKTLARI VA KOMPONENTLARI	260
Sottarov Abduvali Umirqulovich	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK HISOBOTLAR VA ULARNING TUTGAN O'RNI.....	266
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Rahmanova Sitara Bahodir qizi	
SANOAT KORXONALARIDA OPERATSION MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	277
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MOLIYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH.....	283
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION INVESTITSİYALASH VA MUQOBIL MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI JORIY ETISH (SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA)	286
Maxamadiyev Turg'unboy Jumabayevich	
O'ZBEKISTONDA XO'JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH.....	292
Valijonov Akmaljon	
IQTISODIYOTNING AGRAR SEKTORIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH: NAZARIY VA USLUBIY YONDASHUVLAR	296
Matrasulov Baxodir Erbutayevich	
O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMIDA MAHALLIY MOLIYANING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	303
Safarmurodova Marjona To'raqulovna	
МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО ПАКЕТА	308
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
QASHQADARYO VILOYATI SANOATINI XUDUDIY TARKIBINI TAKOMILASHTIRISH YO'LLARI	311
Uralov Eliboy Omonovich	
INNOVATSION VA AN'ANAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING TAQQOSLAMA TAHLILI	316
Abdulfarmonov Farrux Faxriddinovich	
EKSPORT IMKONIYATLARI VA LOGISTIKA SAMARADORLIGINI SOLISHTIRISH.....	320
Safarova Muxabbat Radjabovna	
IJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI O'SISHI DINAMIKASI VA LIKVIDLIK KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	324
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
KO'CHMAS MULKNI OMMAVIY BAHOLASHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI.....	331
Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li	
TURIZM XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLARDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI MHXS GA O'TKAZISHDA TRANSFORMATSIYA REJASINI ISHLAB CHIQISH MASALALARI.....	339
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich	
QURILISH SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVINING IQTISODIY MEXANIZMLARI	343
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANISHNING NAZARIY JIHATLARI	351
Ulashova Zarnigor Botirali qizi	

KAPITAL BOZORI ORQALI MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYA JALB QILISHNING BELARUS TAJRIBASI	357
<i>Abduraxmanov Adham Raxmatullayevich</i>	
BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGI AMALIYOTLARINI JORIY ETISHDA XULQ-ATVOR OMILLARINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	362
<i>Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich</i>	
SANOAT KORXONALARIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINI JORIY ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	367
<i>Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov</i>	
O'ZBEKISTONDA MEHMONXONALARNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI JOYLASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	373
<i>Xasanova Naimaxon Akmal qizi</i>	
SOLIQ YUKINI OPTIMALLASHTIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	381
<i>Jovliyeva Zuhra Chori qizi</i>	
SANOATNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA "YASHIL" INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	386
<i>Ibragimov Zaxid Taxirovich</i>	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ АКТИВАМИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	395
<i>Т.И.Бобакулов, Тухтамышева Гулнора Усмановна</i>	
AGRAR TARMOQQA JALB QILINAYOTGAN INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI ISHLAB CHIQRISH FUNKSIYALARI YORDAMIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	401
<i>Xatamov Ochildi Qurbonovich, Badalov Jamshid Jamolovich</i>	
IJARA OPERATSIYALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING KAMCHILIKLARI VA UZVIY TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	409
<i>Oripova Saodat Mirfotix qizi</i>	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISH.....	414
<i>Xolboyeva farangiz xayrulloevna</i>	
SUN'IY INTELEKT VA RAQAMLI VOSITALARNING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI.....	419
<i>To'xtamishева Dilrabo Shermonovna</i>	
MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORTINI KENGAYTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI	424
<i>Kalenov K.T.</i>	
HUNARMANDCHILIK BRENDLARINING BOZOR OMILLAR TIZIMINI (MAHSULOT, NARX, TAQSIMOT, TARG'IBOT) TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	428
<i>Ergasheva Aziza</i>	
NAMANGAN VILOYATI IQTISODIYOTIDA TARKIBIY O'ZGARISHLAR: HUDUDIY VA TARMOQ TAHLILI	436
<i>Tohirov Jahongir Muzaffar o'g'li</i>	
WATER HARVESTING FOR CLIMATE RESILIENCE IN UZBEKISTAN'S AGRICULTURE: OPPORTUNITIES, BARRIERS, AND POLICY RECOMMENDATIONS	445
<i>Kripa Mondal, Dr. Anita Banerjee</i>	
O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IQTISODIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI TA'MINLASH YO'LLARI	454
<i>Sattarov Abdusamat Umirqulovich</i>	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	459
<i>Nasibboyev Fazliddin Sirojiddinovich</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI MONITORING QILISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF QILISH YO'LLARI	464
<i>Hamroyev Sherzod Axtamovich</i>	
SIRKULYAR IQTISODIYOT — IQTISODIY BARQARORLIKNING MUHIM OMILI	471
<i>Hasanov Sh. Sh.</i>	

МАРКЕТИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВУЗА.....	482
<i>Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи</i>	
TEMIR YO'L SOHASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	488
<i>Orifova Ximoyat Shovkat qizi</i>	
O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH YO'LLARI.....	494
<i>Raximova Dilfuza Mirzakasimovna</i>	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY HUNARMANDCHILIKNING IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH VA EKONOMETRIK PROGNOZLASH	503
<i>Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna</i>	
MINTAQAVIY IQTISODIY O'SISHNI BAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR VA GEOSTATISTIK USULLARNI TAKOMILLASHTIRISH: SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA	509
<i>Sattorov Sanjar Abdumurodovich</i>	
XODIMLARNI MOTIVATSIYA QILISH VA ULARNING ISH FAOLIYATIGA TA'SIRI: O'ZBEKISTONDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES MISOLIDA	518
<i>Yuldashov Aziz</i>	
RAQOBAT MUHITIDA AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BRENND STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	522
<i>Boboyev L. Kadrxo'ja Djuraxodjeyevich</i>	
XODIMLARNI O'QITISH, QAYTA TAYYORLASH VA ISHSIZLARNI KASBGA YO'NALTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI (GERMANIYA MISOLIDA).....	528
<i>Sattorov Ramziddin Shovxiddin o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	533
<i>Yangiboyev Sardor Ernazar o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQRISHINI RIVOJLANTIRISHDA CHIQUINDISIZ VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOYILLARINI QO'LLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	542
<i>Nabiyeva Nilufar Olim qizi</i>	
МАШИННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРОГНОЗИРОВАНИИ РЫНОЧНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ	548
<i>Тен Марина Владимировна</i>	
РОЛЬ, СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО МЕДИЦИНСКОГО СТРАХОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	555
<i>Каюмова Гузел Иброхимхановна</i>	
QURILISH KORXONALARIDA AKTIVLARNI TAN OLIHNING XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISHNI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	562
<i>Yahyojev To'liqin Ismatulla o'g'li</i>	
IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK KORXONALARINI BOSHQARUV MEKANIZMLARI	566
<i>Xudoyberganova Dilnoza Anvarjon qizi</i>	
QURILISH KORXONALARIDA BOSHQARUV MUNOSABATLARI MAZMUNI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	572
<i>Toshimov Azizbek Hakimovich</i>	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDAGI KOMPANIYALAR KAPITALINI MAKSIMALLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	576
<i>Muradova Dildora Abdusalimovna</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARDAGI KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHDA BAZEL III TALABLARI	581
<i>Norova Nozima Nabiyevna</i>	
ЦИРКУЛЯРНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ИНСТРУМЕНТ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ, МИРОВАЯ ПРАКТИКА И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ	588
<i>Алиева С.С.</i>	

KORXONALARDA SOLIQ HISOBINI TASHKIL ETISH VA UNING BUXGALTERIYA HISOBI BILAN O'ZARO BOG'LIQLIGI	594
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
HUDUDIY KORXONALARDA BIZNES JARAYONLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY BOSHQARUV MODEL VA TAMOYILLARINING AHAMIYATI	599
Azimova Maxfuza Rashidovna	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА - ВАЖНЫЙ ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА	604
Пирназаров Шоназар Махтовович	
RAQAMLASHTIRISH JARAYONINING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI.....	608
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li, Abdinazarov Suhrobbek Bekmurod o'g'li	
SINGAPUR VA JANUBIY KOREYADA BIZNES SUBYEKTLARINI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH.....	615
Nasriddinov Qobilbek Qurbonbekovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	620
Hayitov Jamshid Xolboyevich	
LOYIHALARNI STRATEGIK REJALASHTIRISHDA BIG DATA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH MEKANIZMLARI	625
Xamrayev Zuxritdin Abduraxmanovich	
LOYIHA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA LOYIHA JAMOASINING ROLI VA FUNKSIYALARI	629
Utemuratov Sadik Muratovich	
IQLIM O'ZGARISHI VA RESURLAR CHEKLANGANLIGI SHAROITIDA YASHIL TURIZM MODELLARINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARINI TIZIMLI TAHLIL QILISH VA RIVOJLANTIRISH	633
Rasulova Nigora Yusupovna	
ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРНЫХ РАЗЛИЧИЙ НА ПРОЦЕСС УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОММУНИКАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ПОДХОД.....	637
Латипов Ашур Али Рустам угли, Хамидов Далер Дилшодович	
ADAM SMIT IQTISODIY G'OYALARI VA ULARNING ZAMONAVIY IQTISODIYOTDAGI AHAMIYATI.....	641
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT SIFATINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	646
Baytanov O'ralboy Miraqul o'g'li	
SOCIAL PROTECTION SYSTEM OF THE POPULATION IN THE CONDITIONS OF A TRANSFORMATIONAL ECONOMY.....	651
M. Sh. Rakhimova	
SANOATNI YASHIL TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: XORIJIY TAJRIBA, SIYOSIY MEKANIZMLAR VA O'ZBEKISTON UCHUN AMALIY XULOSALAR	655
To'qumbetov Og'abek Shavkat o'g'li, Ruziyeva Dilobar Isomjonovna	
TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA AHOLI FAROVONLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	661
Bobayev Isroiljon Abdinabiyevich	
IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF THE MAHALLA INSTITUTION IN THE TERRITORIAL GOVERNANCE SYSTEM: MODERNIZATION OF INSTITUTIONAL AND ORGANIZATIONAL MECHANISMS	666
Mirbabayev Farrukh Atkhamovich	
AHOLINI UY-JOY BILAN TA'MINLASHDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARI TAHLILI	674
Xannarov Komiljon Karimovich	
INVESTITSIYA KO'CHMAS MULKI HISOBINI TASHKIL QILISH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	681
Maxmudov Jamshed Ashrafovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ РАЗВИТИЯ ПАЛОМНИЧЕСКОГО ТУРИЗМА.....	687
Навруз-Зода Бахтиёр Негматович, Мусаев Маликжон Кароматович	

TRANSFORMING UZBEKISTAN THROUGH DIGITALIZATION IN A GLOBALIZED WORLD.....	694
Narzullaeva Umidakhon Nodir qizi	
SUG'ORILADIGAN YERLARDA SUVDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	699
Elomonov Ro'zimurod Doniyor o'g'li, Abdug'aniyev Otabek Allajonovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННЫХ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ.....	704
Р. И. Хакимов	
TURIZM SOHASIDA OILAVIY TADBIRKORLIKNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHGA USLUBIY YONDOSHUVLAR	713
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna	
O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARINI BOSHQARISHDA SAMARADORLIK HOLATI TAHLILI	718
Kasimov Saidakmal Saidahrolovich	
BANKLARNING IJTIMOIIY ROLINI OSHIRISHDA YASHIL DEPOZITLARNING AHAMIYATI	722
Berdiyev Akram O'ktamovich	
CHAKANA BANK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI	728
Xikmetov Nodirbek Ikromovich	

CHAKANA BANK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI

Xikmetov Nodirbek Ikromovich

TDIU mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur tadqiqotda chakana bank xizmatlariga ta'sir ko'rsatuvchi omillar kompleks tarzda tahlil qilinib, ular umumiy iqtisodiy va individual omillarga ajratilgan holda o'rganilgan. Tadqiqotda zamonaviy sharoitda chakana bank xizmatlarining transformatsiyasi, xususan, raqamli texnologiyalar, FinTech integratsiyasi va platforma modeliga o'tish jarayonlari tahlil qilingan. Raqamli transformatsiyaning bank xizmatlari sifati, mijozlar tajribasi va raqobatbardoshlikka ta'siri ilmiy asosda yoritilgan.

Shuningdek, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar, bulutli hisoblash va blokcheyn texnologiyalarining bank faoliyatidagi o'rni ochib berilgan. Bundan tashqari, maqolada masofaviy bank xizmatlari, jumladan, onlayn kreditlash va avtokredit ajratish mexanizmlarining amaliy jihatlari ko'rib chiqilgan. "Chakanapay" mobil ilovasi misolida kreditlash jarayonining bosqichlari, avtomatlashtirilgan skoring tizimlari hamda mijozlarga qulay interfeysning ahamiyati asoslab berilgan. Shuningdek, bank va sanoat korxonalarini o'rtasidagi integratsiya orqali yagona raqamli ekotizim yaratish imkoniyatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: chakana bank xizmatlari, raqamli transformatsiya, moliyaviy inkluziya, masofaviy kreditlash, kredit skoring tizimi, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), kiberxavfsizlik, avtokredit.

Abstract. This study provides a comprehensive analysis of the factors influencing retail banking services, categorizing them into macroeconomic and individual determinants. It examines the transformation of retail banking in modern conditions, particularly the role of digital technologies, FinTech integration, and the transition to platform-based models. The impact of digital transformation on service quality, customer experience, and competitiveness is substantiated.

The study also highlights the role of artificial intelligence, big data, cloud computing, and blockchain technologies in banking operations. In addition, practical aspects of remote banking services, including online lending and auto loan mechanisms, are examined. Using the "Chakanapay" mobile application as a case study, the stages of lending, automated scoring systems, and the importance of user-friendly interfaces are analyzed. Furthermore, the potential for creating a unified digital ecosystem through the integration of banks and industrial enterprises is explored.

Key words: retail banking services, digital transformation, financial inclusion, remote lending, credit scoring system, artificial intelligence, big data, cybersecurity, auto loans.

Аннотация. В данном исследовании комплексно проанализированы факторы, влияющие на развитие розничных банковских услуг, с разделением их на макроэкономические и индивидуальные. Рассмотрены процессы трансформации розничного банковского сектора в современных условиях, включая цифровые технологии, интеграцию FinTech и переход к платформенной модели. Обосновано влияние цифровой трансформации на качество банковских услуг, клиентский опыт и конкурентоспособность.

Также раскрыта роль технологий искусственного интеллекта, больших данных, облачных вычислений и блокчейна в банковской деятельности. Кроме того, рассмотрены практические аспекты дистанционных банковских услуг, включая онлайн-кредитование и механизмы автокредитования. На примере мобильного приложения «Chakanapay» обоснованы этапы кредитования, автоматизированные системы скоринга и значение удобного пользовательского интерфейса. Также проанализированы возможности создания единой цифровой экосистемы через интеграцию банков и промышленных предприятий.

Ключевые слова: розничные банковские услуги, цифровая трансформация, финансовая инклюзия, дистанционное кредитование, система кредитного скоринга, искусственный интеллект, большие данные, кибербезопасность, автокредит.

KIRISH

Milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish sharoitida tijorat banklari faoliyatida biznesni kengaytirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu jarayonda banklar o'z resurs bazasini mustahkamlashga alohida e'tibor qaratib, yangi bank xizmatlari va mahsulotlarini joriy etish orqali mijozlar bazasini kengaytirishga intilmoqda. Natijada moliyaviy resurslarni jalb etish jarayoni faollashib, bank tizimining umumiy samaradorligi oshib bormoqda. Ayniqsa, chakana bank xizmatlarini rivojlantirish ushbu strategiyaning muhim tarkibiy qismi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Chakana bank xizmatlari tijorat banklarining aholi va kichik biznes subyektlariga yo'naltirilgan asosiy faoliyat yo'nalishlaridan biri bo'lib, ular orqali banklar jismoniy shaxslarga keng ko'lamli moliyaviy xizmatlar ko'rsatadi. Mazkur xizmatlar bank resurs bazasini shakllantirish, daromad manbalarini diversifikatsiya qilish hamda iqtisodiyotda pul aylanishini jadallashtirishda muhim rol o'ynaydi. Xususan, aholining bo'sh pul mablag'larini depozit va omonatlar shaklida jalb etish, kreditlash orqali iste'mol va investitsion faollikni rag'batlantirish, shuningdek, zamonaviy to'lov va hisob-kitob operatsiyalarini amalga oshirish chakana bank xizmatlarining asosiy mazmunini tashkil etadi.

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida bank tizimi, ayniqsa chakana segment, moliyaviy infratuzilmaning ajralmas qismi sifatida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu segment nafaqat banklarning daromad bazasini kengaytiradi, balki moliyaviy inkluziyani ta'minlash orqali aholining keng qatlamlarini rasmiy moliyaviy tizimga jalb etadi. Bu esa, o'z navbatida, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash, yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish va moliyaviy resurslarning samarali taqsimlanishiga xizmat qiladi.

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi chakana bank xizmatlari sohasida tub transformatsion o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Mobil bank xizmatlari, elektron to'lov tizimlari, masofaviy identifikatsiya va sun'iy intellektga asoslangan yechimlar bank xizmatlarining yangi shakl va mexanizmlarini shakllantirib, ularning tezkorligi, qulayligi va ommaviyligini oshirmoqda. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya banklar o'rtasida raqobatni kuchaytirib, mijozlarga yo'naltirilgan innovatsion strategiyalarni ishlab chiqishni talab etmoqda.

Shu nuqtai nazardan, chakana bank xizmatlariga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni kompleks tahlil qilish, ularning o'zaro bog'liqligini aniqlash hamda raqamli transformatsiya jarayonlarining iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini o'rganish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Bunday yondashuv bank tizimini yanada takomillashtirish, uning barqarorligini oshirish va milliy iqtisodiyotning uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlashda muhim nazariy va metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Keyingi yillarda ilmiy tadqiqotlarda "chakana mahsulot" va "chakana xizmat" tushunchalari keng qo'llanilmoqda. Ushbu atamalarga ilmiy tadqiqotlarda turlicha izoh berilgan. Shu bois mazkur tushunchalarga berilgan ta'riflarni qiyosiy jihatdan tadqiq etish maqsadga muvofiqdir. Bank operatsiyasi, aksariyat iqtisodchilarning fikricha, bank faoliyati jarayonida aniq amaliy harakatlarni amalga oshirishdan iborat bo'ladi.

A. Omarining qarashlariga ko'ra, zamonaviy chakana bank xizmatlari an'anaviy pul-moliya operatsiyalari doirasidan chiqib, kengroq funksional va strategik mazmun kasb etmoqda. Xususan, u chakana bank faoliyatining transformatsiyasi nafaqat xizmatlar ko'lamining kengayishi, balki banklarning biznes modeli va raqobat strategiyalarini tubdan qayta ko'rib chiqishni talab qilayotganini ta'kidlaydi [1]. Raqamli texnologiyalar rivoji hamda FinTech kompaniyalari bilan integratsiya jarayonlari natijasida chakana banklar "platforma modeli" asosida faoliyat yuritishga o'tmoqda. Mazkur model banklarni faqat moliyaviy xizmat ko'rsatuvchi institut sifatida emas, balki turli xizmatlarni birlashtiruvchi ko'p funksiyali ekotizim sifatida shakllantiradi. Natijada xizmatlarni yaratish, tasniflash va iste'molchiga yetkazish mexanizmlari sezilarli darajada transformatsiyalanadi.

E. Redda va M. Deventer tadqiqotlarida chakana bank xizmatlari samaradorligini baholashda xizmat sifati hamda mijozlar bilan o'zaro munosabatlar muhim determinant sifatida ko'rib chiqiladi [2]. Ularning ilmiy yondashuviga ko'ra, xizmat sifati mijozlarning bankka bo'lgan ishonchi va sodiqligini shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi.

Professor Ye.S. Stoyanovning fikricha, bank operatsiyasi — bu mijozga xizmat ko'rsatish bo'yicha belgilangan vazifani hal qilishga qaratilgan, maqsad, joy va vaqt bo'yicha muvofiqlashtirilgan harakatlar tizimidir [3].

Bank xizmatlarini aniqlashda bir nechta sezilarli farqli yondashuvlarni ajratib ko'rsatish mumkin. Bir qator olimlar xizmatlarni bank operatsiyalarining bir turi sifatida izohlaydilar. O.I. Lavrushin, I.O. Spitsin, Ya.O. Spitsin, A.V. Romanov va boshqa iqtisodchilarning fikriga ko'ra, xizmatlar mijozlarning ehtiyojlarini qondiradigan bir yoki bir nechta bank operatsiyalaridan iborat bo'ladi [4].

Bank xizmatlari — bu mijozning ehtiyojlarini qondirishga, iste'molchilarga ma'lum foyda keltirishga qaratilgan hamda moliyaviy aktivlarning harakati yoki moliyaviy ma'lumotlarni taqdim etish bilan bog'liq bo'lgan bank operatsiyalari majmui natijasidir [5]. Boshqacha qilib aytganda, bank xizmati mijoz tomonidan bildirilgan ehtiyojni qondirishdan iborat bo'lgan bank operatsiyasining foydali samarasidir.

Sh.Z. Zakirov iste'molchi ehtiyojlarini qondirish mezonini mutlaqlashtiradi, lekin shu bilan birga chakana bank xizmatlarida mijoz ham yuridik, ham jismoniy shaxs bo'lishi mumkinligini ta'kidlaydi. Uning fikriga ko'ra, chakana bank faoliyati faqat jismoniy shaxslarga emas, balki yuridik shaxslarga xizmat ko'rsatishni ham o'z ichiga oladi, biroq mazkur xizmatlarning yakuniy iste'molchilari jismoniy shaxslar hisoblanadi [6]. Bu yondashuv chakana bank xizmatlarining mazmunini kengroq qamrab olishga xizmat qiladi. Yuridik shaxslarga taklif etilayotgan ayrim bank xizmatlari jismoniy shaxslarning ehtiyojlarini qondirish imkonini bergandagina bank uchun daromad olish vositasiga aylanishi mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolani tayyorlash jarayonida olingan natijalarni chuqur tahlil qilish va umumlashtirish maqsadida induksiya va deduksiya, tizimli hamda qiyosiy tahlil, grafik tasvirlash, shuningdek, iqtisodiy-statistik usullardan foydalanildi. Ushbu metodologik yondashuv tijorat banklarining chakana bank xizmatlari doirasida kredit faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq jarayonlarni ilmiy asosda o'rganish va xolis xulosalar ishlab chiqishga imkon yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Chakana bank xizmatlariga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni tahlil qilishda ularni umumiy iqtisodiy va individual omillarga ajratish ilmiy jihatdan asosli yondashuv hisoblanadi (1-rasm).

Umumiqtisodiy omillar:

- Normativ-huquqiy tartibga solish
- Mamlakatdagi iqtisodiy holat
- Aholi daromadlari darajasi
- Ijtimoiy-demografik vaziyat
- Banklararo raqobat
- Ilmiy-texnik taraqqiyot

Individual omillar:

- Bank tizimiga bo'lgan ishonch
- Moliyaviy madaniyat va savodxonlik darajasi
- Psixologik xususiyatlar va riskni qabul qilish darajasi
- Oldingi tajriba va boshdan kechirilgan moliyaviy inqirozlar
- Bank bilan o'zaro aloqada yuzaga keladigan muammolarni hal qilish imkoniyati

1-rasm. Chakana bank xizmatlariga ta'sir ko'rsatuvchi omillar

Umumiqtisodiy omillar bank tizimining tashqi muhitini shakllantiradi. Avvalo, normativ-huquqiy baza bank faoliyatining barqaror ishlashi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Shu bilan birga, mamlakatdagi makroiqtisodiy holat, aholi daromadlari darajasi hamda inflyatsiya ko'rsatkichlari bank xizmatlariga bo'lgan talabni belgilaydi. Ijtimoiy-demografik omillar, jumladan, aholi soni, yosh tarkibi va urbanizatsiya darajasi chakana xizmatlar hajmi hamda tarkibiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Banklararo raqobat esa xizmatlar sifati va innovatsion mahsulotlar paydo bo'lishini rag'batlantiradi.

Individual omillar esa mijozlarning xulq-atvori bilan bog'liq bo'lib, ularning qaror qabul qilish jarayoniga bevosita ta'sir qiladi. Xususan, bank tizimiga bo'lgan ishonch darajasi, moliyaviy savodxonlik, psixologik xususiyatlar va riskka munosabat mijozlarning bank xizmatlaridan foydalanish darajasini belgilaydi. Bundan tashqari, mijozlarning oldingi tajribasi, ayniqsa moliyaviy inqirozlar bilan bog'liq salbiy holatlar banklarga nisbatan ehtiyotkorlikni kuchaytiradi. Shunday qilib, mazkur omillarning o'zaro uyg'unligi chakana bank xizmatlarining rivojlanish darajasini belgilaydi.

Zamonaviy ilmiy yondashuvlarga ko'ra, chakana bank xizmatlari moliyaviy vositachilikning an'anaviy shakllaridan chiqib, murakkab ijtimoiy-iqtisodiy tizim sifatida shakllanmoqda. Ushbu transformatsiya jarayoni global raqamlashtirish tendensiyalari, moliyaviy innovatsiyalar va iste'molchilar xulq-atvoridagi o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liqdir. Natijada banklar faoliyati nafaqat moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirishga, balki kompleks xizmatlar ekotizimini yaratish orqali qiymat generatsiya qilishga yo'naltirilmoqda.

Chakana bank xizmatlarining evolyutsiyasi bank biznes modellarining qayta ko'rib chiqilishini taqozo etmoqda. Xususan, raqamli texnologiyalar va FinTech subyektlari bilan integratsiya banklarni an'anaviy "mahsulotga yo'naltirilgan" modeldan "platformaga asoslangan" modelga o'tishga undamoqda. Platforma modeli doirasida banklar ochiq API (Application Programming Interface) texnologiyalari orqali uchinchi tomon xizmatlarini integratsiya qilgan holda ko'p funktsiyali moliyaviy ekotizimlarni shakllantiradi. Bu esa xizmatlarni yaratish (co-creation), yetkazib berish va monetizatsiya qilish jarayonlarining transformatsiyasiga olib keladi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, xizmat sifati (service quality) va mijozlar bilan o'zaro aloqalarning samaradorligi (customer relationship management) banklarning raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy determinantlar hisoblanadi. Xizmat sifati SERVQUAL modeli kabi metodologiyalar asosida baholanib, ishonchlilik, tezkorlik, empatiya va xavfsizlik kabi mezonlar orqali aniqlanadi. Yuqori sifatli xizmatlar mijozlar sodiqligi (customer loyalty) va uzoq muddatli ishonchni shakllantiradi, bu esa banklarning barqaror daromad oqimini ta'minlaydi.

Chakana bank xizmatlari tarkibiy jihatdan depozit va omonatlar, iste'mol va ipoteka kreditlari, shuningdek to'lov va hisob-kitob xizmatlaridan iborat bo'lib, ular aholi moliyaviy farovonligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Depozitlar bank tizimining likvidlik bazasini mustahkamlasa, kreditlash jarayoni iste'mol va investitsion talabni rag'batlantiradi. To'lov tizimlari esa pul aylanish tezligini oshirish orqali makroiqtisodiy samaradorlikni kuchaytiradi hamda tranzaksiyon xarajatlarni kamaytiradi.

Raqamli transformatsiya bank xizmatlarini ko'rsatish mexanizmlarini tubdan o'zgartiruvchi strategik omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Masofaviy identifikatsiya (e-KYC), mobil bank xizmatlari, elektron hamyonlar va real vaqt rejimidagi to'lov tizimlari bank xizmatlarining ommaviylashuviga hamda moliyaviy inkluziyaning kengayishiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, sun'iy intellekt (AI) va katta ma'lumotlar (Big Data) texnologiyalari yordamida mijozlarning xulq-atvori chuqur tahlil qilinib, personalizatsiyalashgan xizmatlar taklif etilmoqda. Bu esa nafaqat mijozlar qoniqishini oshiradi, balki risklarni boshqarish va operatsion samaradorlikni ham yaxshilaydi.

Bulutli hisoblash (cloud computing) va blokcheyn texnologiyalari bank infratuzilmasini modernizatsiya qilishda muhim rol o'ynamoqda. Bulutli yechimlar infratuzilma xarajatlarni optimallashtirish va moslashuvchanlikni oshirish imkonini bersa, blokcheyn texnologiyasi tranzaksiyalarning shaffofligi, o'zgarimasligi va xavfsizligini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, raqamli bank xizmatlarining kengayishi kiberxavfsizlik muammolarini ham dolzarb masalaga aylantirmoqda. DDoS hujumlari, phishing, zararli dasturlar va ma'lumotlar bazasiga noqonuniy kirish kabi tahdidlar bank tizimining barqarorligiga jiddiy xavf tug'diradi. Ushbu xavflarni minimallashtirish uchun ko'p darajali autentifikatsiya (MFA), biometrik identifikatsiya, kriptografik himoya vositalari va real vaqt monitoring tizimlarini joriy etish zarur. Bundan tashqari, institutsional hamkorlikni kuchaytirish va kadrlar malakasini oshirish ham muhim omil hisoblanadi.

Raqamli bank xizmatlarining amaliy ko'rinishlaridan biri sifatida masofaviy kreditlash tizimi alohida ahamiyatga ega. Ushbu tizim ro'yxatdan o'tish, ariza topshirish, ma'lumotlarni verifikatsiya qilish, kredit layoqatini baholash (credit scoring), avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish va monitoring bosqichlarini o'z ichiga oladi. Algoritmik baholash tizimlari inson omilini qisqartirib, subyektivlikni kamaytiradi hamda kredit ajratish tezligini sezilarli darajada oshiradi.

Xususan, avtokreditlar misolida masofaviy kreditlash tizimining samaradorligi yaqqol namoyon bo'ladi, chunki ushbu model orqali ariza topshirish va ko'rib chiqish jarayoni soddalashtiriladi, byurokratik to'siqlar kamayadi va moliyaviy resurslarga kirish imkoniyati kengayadi.

Umuman olganda, chakana bank xizmatlarining zamonaviy rivojlanish tendensiyalari bank sektorida innovatsion yondashuvlarni joriy etishni, mijozga yo'naltirilgan strategiyalarni kuchaytirishni va raqamli texnologiyalarni kompleks integratsiya qilishni talab etadi. Bu esa bank tizimining barqarorligi, raqobatbardoshligi va samaradorligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

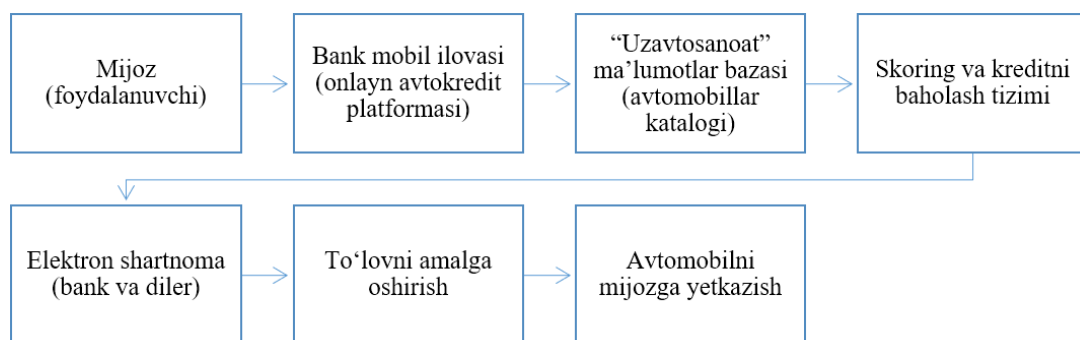
Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar sohasida me'yoriy-huquqiy bazani tizimli ravishda takomillashtirish dolzarb ahamiyat kasb etadi, chunki amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar tijorat banklari faoliyatini to'laqonli tartibga solish uchun yetarli darajada mukammal emas. Yakuniy bosqichda esa mazkur texnologiyalarning samarali joriy etilishi va keng qo'llanilishini ta'minlash maqsadida ularni aholi o'rtasida targ'ib qilish va ommalashtirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur hisoblanadi. Aholining chakana bank xizmatlaridan foydalanish qulayligini oshirish va xizmatlar qamrovini kengaytirish nuqtai nazaridan mahalliy ishlab chiqarilgan avtomobillar uchun masofaviy tarzda avtokreditlar ajratish mexanizmini joriy etish

tijorat banklarining chakana xizmatlarini rivojlantirishdagi innovatsion yo'nalish hisoblanadi. Ushbu yondashuv banklar tomonidan chakana kreditlash jarayonlarini raqamlashtirish, xizmat ko'rsatish tezkorligini oshirish hamda mijozlar uchun vaqt va xarajatlarni kamaytirishga ko'maklashadi. Shu bilan birga, mazkur tizim mahalliy avtosanoatni qo'llab-quvvatlash, ichki bozorda talabni rag'batlantirish va banklarning kredit portfelini diversifikatsiya qilish imkonini beradi. Nazariy jihatdan, bu model "raqamli ekotizim" tamoyiliga asoslanib, bank, ishlab chiqaruvchi va iste'molchi o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri integratsiyalashgan axborot almashinuvini ta'minlaydi.

Ushbu taklifni amaliyotga joriy etish natijasida "Uzavtosanoat" aksiyadorlik jamiyati bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatish orqali yagona raqamli platforma asosida ishlovchi mexanizm ishlab chiqildi. Bunda bankning mobil ilovasi yoki veb-platformasi "Uzavtosanoat" tizimi bilan integratsiya qilinadi va avtomobillar haqidagi ma'lumotlar (model, narx, komplektatsiya, mavjudligi) real vaqt rejimida aks ettiriladi. Mijoz platformadan avtomobilni tanlaydi, uning qiymati avtomatik ravishda shakllanadi va shu asosda kredit parametrlari hisoblanadi. Keyingi bosqichda mijozning shaxsiy ma'lumotlari hamda to'lov qobiliyati bank tizimi tomonidan avtomatik baholanib, kredit bo'yicha dastlabki qaror shakllantiriladi.

Mexanizmning yana bir muhim jihati shartnoma jarayonlarining raqamlashtirilishi hisoblanadi. Agar mijoz kreditni ma'qullasa, "Uzavtosanoat" dilerlik tarmog'i bilan elektron shartnoma shakllantiriladi. Bunda bank tomonidan ajratiladigan kredit mablag'lari to'g'ridan-to'g'ri avtosalon hisob raqamiga o'tkaziladi, bu esa mablag'larning maqsadli ishlatilishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, garov sifatida avtomobilning o'zi qabul qilinib, uning huquqiy rasmiylashtirilishi ham raqamli tarzda amalga oshirilishi mumkin. Bu jarayon bank, mijoz va korxonaga o'rtasidagi o'zaro ishonchni mustahkamlaydi hamda operatsion risklarni kamaytiradi. Quyidagi 2-rasmda tijorat banklari tomonidan masofaviy xizmatlar asosida avtokredit ajratish jarayonining bosqichma-bosqich mexanizmi tasvirlangan.

2-rasm. Masofaviy avtokredit ajratish jarayoni

Mazkur mexanizm mijozning bank mobil ilovasi orqali avtokredit olish jarayonini boshlashidan tortib, avtomobil yetkazib berilishigacha bo'lgan barcha bosqichlarni qamrab oladi. Jarayonning birinchi bosqichida mijoz bankning chakana mobil ilovasi orqali o'z shaxsiy kabinetiga kiradi, kerakli avtomobilni tanlaydi va kredit arizasini yuboradi. Ushbu bosqichda mijoz uchun qulay interfeys, tezkor ariza yuborish hamda real vaqt rejimida ma'lumot olish imkoniyati ta'minlanadi. Shu bilan birga, mijoz dastlabki foiz stavkasi, muddat va kafillik shartlari haqida ma'lumotga ega bo'ladi, bu esa qaror qabul qilishni osonlashtiradi.

Keyingi bosqichda bank tizimi "Uzavtosanoat" aksiyadorlik jamiyati ma'lumotlar bazasi bilan integratsiyalashadi. Bu yerda avtomobillar katalogi, mavjud modellarning narxlari, texnik xususiyatlari va kafillik shartlari real vaqt rejimida tekshiriladi. Mijoz tanlagan avtomobilning mavjudligi va shartlari aniq ko'rsatiladi, bu esa tanlov jarayonining shaffof va ishonchli bo'lishini ta'minlaydi. Shu tarzda inson omilisiz avtomatlashtirilgan xizmat ko'rsatish amalga oshiriladi va mijozga optimal variantni tanlash imkoniyati beriladi.

Jarayonning navbatdagi bosqichi kreditning moliyaviy asoslarini baholashni o'z ichiga oladi. Skoring va kreditni baholash tizimi mijozning to'lovga layoqatligini tezkor tahlil qiladi hamda qarz oluvchining kredit tarixi, daromad darajasi va boshqa moliyaviy ko'rsatkichlariga asoslanadi. Bank tomonidan ijobiy qaror qabul qilingach, tizim avtomatik ravishda elektron shartnoma shakllantiradi. Ushbu shartnoma bank va avtomobil dileri o'rtasida rasmiylashtiriladi, bunda foiz stavkasi, muddat va kafillik shartlari aniq ko'rsatiladi.

Shartnoma tasdiqlanganidan so'ng bank mablag'larni to'g'ridan-to'g'ri avtosalonga o'tkazadi, bu jarayon ham mobil platforma orqali amalga oshiriladi. Shu tariqa kredit berish va to'lovlarni amalga oshirish jarayoni tez, xavfsiz va raqamli tarzda yakunlanadi. Bu mijoz uchun vaqtni tejash va qulaylik yaratish bilan birga bankning operatsion samaradorligini oshiradi.

Jarayonning yakuniy bosqichida avtomobil mijozga yetkazib beriladi, shunda butun jarayon masofaviy, avtomatlashtirilgan va shaffof shaklda amalga oshirilgan bo'ladi. Ushbu mexanizm raqamli bank xizmatlarini

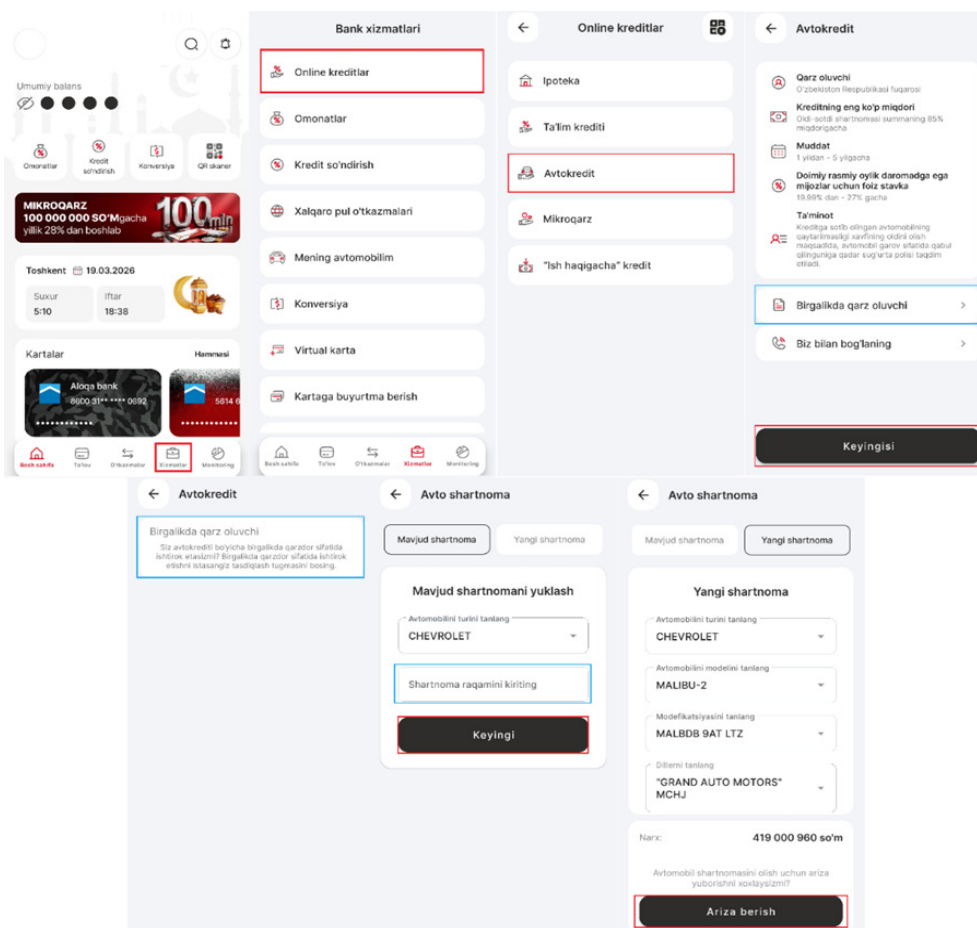
rivojlantirish, chakana kreditlash portfelini kengaytirish, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va banking raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Quyidagi 3-rasmda "Biznesni rivojlantirish banki" ATBning "Chakanapay" mobil ilovasi orqali masofaviy avtokredit olish bosqichlari keltirilgan.

3-rasm ma'lumotlaridan ko'rishimiz mumkinki, dastlab foydalanuvchi mobil ilovaning asosiy sahifasidan "Xizmatlar" bo'limiga o'tadi va u yerda "Onlayn kreditlar" menyusini tanlaydi. Ushbu menyuda bank tomonidan taklif etilayotgan avtokredit xizmatini tanlaydi.

Keyingi bosqichda foydalanuvchi kreditning asosiy shartlari bilan tanishadi. Ushbu sahifada qarz oluvchiga qo'yiladigan talablar, kredit miqdori (avtomobil qiymatining ma'lum foizigacha), kredit muddati hamda foiz stavkalari ko'rsatilgan. Xususan, foiz stavkasi mijozning daromad manbai va to'lovga layoqatligiga qarab differensial tarzda belgilanadi (masalan, doimiy rasmiy daromadga ega mijozlar uchun nisbatan pastroq foizlar qo'llaniladi). Bu yondashuv banking risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish bilan birga mijozlarga moslashuvchan kredit shartlarini taklif etishga xizmat qiladi.

Mazkur jarayonda muhim jihatlardan biri — birgalikda qarz oluvchi (kafil yoki qo'shma qarzidor) instituti hisoblanadi. 3-rasmda ko'rsatilganidek, foydalanuvchi birgalikda qarz oluvchini jalb qilish imkoniyatiga ega bo'lib, bu kreditning tasdiqlanish ehtimolini oshiradi hamda bank uchun risk darajasini kamaytiradi. Shu bilan birga, ushbu imkoniyat mijozlarga katta miqdordagi kreditlarni olishda qo'shimcha moliyaviy kafolat yaratadi va kreditlash jarayonining barqarorligini ta'minlaydi.

Foydalanuvchi "Keyingisi" tugmasini bosgach, tizim uni shartnoma bilan ishlash bosqichiga yo'naltiradi. Bu yerda ikki xil imkoniyat mavjud: mavjud shartnomani yuklash yoki yangi shartnoma shakllantirish. Agar mijozda avtomobil bo'yicha oldindan tuzilgan shartnoma mavjud bo'lsa, u holda tegishli maydonga shartnoma raqamini kiritish orqali kredit olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa kredit rasmiylashtirish jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi va hujjat aylanishini soddalashtiradi.

3-rasm. "Chakanapay" mobil ilovasi orqali masofaviy avtokreditlarini ajratish bosqichlari

Agar mijoz yangi avtomobil xarid qilmoqchi bo'lsa, u "Yangi shartnoma" bo'limi orqali avtomobil turini, modelini, modifikatsiyasini va dilerlik tashkilotini tanlaydi. Tizim avtomatik ravishda avtomobil narxini shakllantiradi va mijozga yakuniy qiymatni ko'rsatadi. Ushbu jarayonning to'liq raqamlashtirilgani mijozlarga ortiqcha vaqt sarflamasdan barcha ma'lumotlarni bir platforma orqali kiritish imkonini beradi.

Jarayon yakunida foydalanuvchi “Ariza berish” tugmasi orqali kredit olish uchun murojaat yuboradi. Shundan so‘ng tizim mijozning ma’lumotlarini tahlil qiladi va kredit ajratish bo‘yicha qaror qabul qilish jarayonini boshlaydi. Shu tariqa, BRBning “Chakanapay” mobil ilovasi orqali avtokredit olish jarayoni soddalashtirilgan, shaffof va tezkor mexanizm asosida amalga oshirilib, bu bankning chakana xizmatlar bozorida raqobatbardoshligini oshirish hamda mijozlarga yuqori sifatli xizmat ko‘rsatishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, bank tomonidan avtokreditlash hajmining oshishi bilan bog‘liq risklarni inobatga olib, kredit portfelini diversifikatsiyalash va risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish zarur. Bu esa moliyaviy barqarorlikni ta‘minlash, likvidlik va kapital yetarliligini mustahkamlash hamda uzoq muddatli barqaror rivojlanishga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Chakana bank xizmatlariga ta’sir ko‘rsatuvchi omillarni umumiy iqtisodiy va individual guruhlariga ajratish ularning mohiyatini chuqurroq anglash imkonini beradi. Umumiy iqtisodiy omillar — iqtisodiy barqarorlik, aholi daromadlari, normativ-huquqiy muhit va raqobat darajasi — bank xizmatlari rivojlanishining umumiy sharoitini belgilaydi. Individual omillar esa mijozlarning xulq-atvori, moliyaviy savodxonligi va bank tizimiga bo‘lgan ishonchi orqali xizmatlardan foydalanish darajasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Zamonaviy sharoitda chakana bank xizmatlari an’anaviy operatsiyalar doirasidan chiqib, raqamli texnologiyalar asosida transformatsiyalanmoqda. Raqamli banklar, elektron to‘lov tizimlari, masofaviy identifikatsiya va onlayn kreditlash kabi innovatsiyalar xizmat ko‘rsatish tezligi va sifatini oshirib, mijozlar uchun yanada qulay imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, banklar platforma modeli asosida faoliyat yuritib, ko‘p funksiyali moliyaviy ekotizimga aylanmoqda.

Raqamli transformatsiya banklar faoliyatining samaradorligini oshirish bilan birga, mijozlar tajribasini yaxshilash, xizmatlarni shaxsiylashtirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishda muhim rol o‘ynamoqda. Sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar tahlili, mobil ilovalar va bulutli texnologiyalar yordamida banklar risklarni samarali boshqarish, operatsion xarajatlarni kamaytirish hamda tezkor qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda.

Biroq, raqamli rivojlanish bilan birga kiberxavfsizlik masalalari ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. DDoS hujumlari, phishing, SQL inyeksiya kabi tahdidlar bank axborot tizimlariga jiddiy xavf tug‘diradi. Shu sababli, zamonaviy kriptografik himoya vositalari, biometrik autentifikatsiya va kompleks xavfsizlik choralarini joriy etish bank tizimining barqarorligi hamda mijozlar ishonchini ta‘minlashda muhim hisoblanadi.

Umuman olganda, chakana bank xizmatlarining rivojlanishi iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, moliyaviy inkluziyani kengaytirish va aholi ehtiyojlarini samarali qondirishda muhim ahamiyatga ega. Raqamli transformatsiyani chuqur joriy etish, innovatsion yondashuvlarni qo‘llash hamda xavfsizlikni ta‘minlash orqali banklar uzoq muddatli raqobat ustunligiga erishishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Omarini A. Retail banking: business transformation and competitive strategies for the future. — London: Palgrave Macmillan, 2015. — 297 p. — ISBN 978-1-137-39254-1.
2. Redda E. H., Van Deventer M. Retail banking service quality and customer loyalty: The role of trust and commitment as mediators // International Review of Management and Marketing. — 2023. — Vol. 13, No. 5. — P. 18–25. — DOI: 10.32479/irmm.14658.
3. Финансовый менеджмент. Теория и практика: учебник / под ред. Е. С. Стояновой. — М.: Перспектива, 2003.
4. Лаврушин О. И., Валенцева Н. И. [и др.]. Банковское дело: учебник / под ред. О. И. Лаврушина. — 12-е изд. — Москва: Кнорус, 2018. — 800 с.
5. Осиповская А. В. Розничные банковские услуги и их развитие в России: дис. ... канд. экон. наук. — Казань, 2005.
6. Закиров Ш. З. Развитие рынка банковских розничных услуг: автореф. дис. ... канд. экон. наук. — Самара, 2008.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Ei.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>